

LUNDS
UNIVERSITET

Fångar i vår tidsålder?

En diskursiv analys av Öresundsregional identitetskonstruktion

Författare: Ana Lozic

771026-2960

Uppsats SOC 464, 61-80

Vårterminen 2004

Handledare: Staffan Lindberg

Författare: Ana Lozic

Uppsats SOC 464, 61-80

Handledare: Staffan Lindberg

VT 2004

Sociologiska Institution

Lunds Universitet

ABSTRACT

Fångar i vår tidsålder?

En diskursiv analys av Öresundsregional identitetskonstruktion

Idag lever vi i en ny tidsepok som allt mer är karakteriserad av globalisering och gränsöverskridande. Allt tyder på att den gamla statsbaserade identifikationen omstruktureras genom påverkan av de nya globala samhällsprocesserna. För att få grepp om den nya samhällsordningens transformering bestämde jag mig för att fokusera på Öresundsregionen, som vi i Skåne är en del av.

Syftet med min forskning är att förstå hur man, inom den politiska eliten, försöker skapa en territoriell Öresundsregional identitet. Jag hoppas genom min forskning även kunna bidra till förståelsen av den Europeiska unionens samarbete. Syftet har jag nått genom att ställa mig följande huvudfrågeställning: hur skapas den Öresundsregionala identiteten? För att lättare kunna svara på denna fråga har jag ställt tre delfrågor: hur ser den nya territoriella diskursiva ordningen ut? Hur och med vilka attribut talas det i den nya regionala diskursen om att skapa en gemensam identitet? Vilka hypotetiska hinder i skapandet av identiteten kan Öresundsrepresentanternas talarsätt medföra?

Den empiriska delen av arbetet består av två intervjuer med anställda på Öresundregionens projekt som heter *Öresund Direkt*, projektets hemsida och dess broschyrer samt ett tal av Per Unckel. Som teoretisk utgångspunkt i analysen väljer jag Michel Foucaults teser om diskursskapande. På samma gång kritiserar jag hans överdeterministiska ansatser med hjälp av Faircloughs teori. Analysdelen består av två nivåer, både en hypotetisk och en empirisk. På det sättet analyserar jag elitens talarkonst samtidigt som jag kritiserar dess retorik genom att komma med hypotetiska uppfattningar om vilka hinder det finns för regionens förverkligande.

Innehåll

1.	Inledning	5
	1.1. Syfte	6
	1.2. Frågeställning	6-7
	1.3. Avgränsning	7
	1.4. Disposition	8
	1.5. Bakgrund	8-9
2.	Teori	9-10
	2.1. Fångar i vår tidsålder	10
	2.2. Den diskursiva formationen	10-12
	2.3. Diskursernas kamp	12-13
	2.4. Den regionallt diskursiva kontexten	13-14
	2.5. Den föreställda gemenskapen	14
	2.6. Den Andre	15
	2.7. Den sociala praktiken	15
3.	Valet av metoden	16
	3.1. Presentation av materialet	16
	3.2. Intervjuurvalet	16-17
	3.3. Intervjukulissen	18
	3.4. Intervjusituationen	18-19
	3.5. Källmaterialurvalet	19
	3.6. Textanalys	19-20
4.	Analys	20
	4.1. Diskursformation	20
	4.1.1. <i>Den Europeiska Unionen som diskursordning</i>	20-21
	4.1.2. <i>Den Europeiska regionen</i>	21-23
	4.2. Den diskursiva kontexten	23
	4.2.1. <i>"Kära Öresundare"</i>	23-24
	4.2.2. <i>Skillnaden är styrka</i>	25-26
	4.2.3. <i>Exkludering</i>	26-27
	4.2.4. <i>Den Andre</i>	27-29
	4.2.5. <i>Möjligheter</i>	29-31
5.	Avslutande diskussion	32-33
6.	Referenser	34-35
	6.1. Källor	36
	6.1.1. <i>Intervjuer</i>	36
	6.1.2. <i>Tal</i>	36
	6.1.3. <i>Tryckta källor</i>	36
	6.1.4. <i>Otryckta källor</i>	36
7.	Bilagor	37
	7.1. Begreppsförklaring	37
	7.2. Intervjuguide	38
	7.3. Öresund Direkts informationsblad	39

- Då tror ni inte, att det finns någon Gud?
- Jo, jag tror, att det är möjligt, att det finns en.
- Men varför?...

Mustapha Mond hejdade honom. – Men han uppenbarar sig på olika sätt för olika människor. I den premoderna tiden uppenbarade han sig som det väsen, vilket beskrivs i de här böckerna. Nu...

- Hur uppenbarar han sig nu? frågade Vilden.

(Aldous Huxley, *Du sköna nya värld*)

1. Inledning

Redan i den inledande fasen av forskningsprocessen var jag intresserad av att undersöka hur identiteterna förändras och hur de är beroende av tid och plats i vilka individer befinner sig. Det som vi, i vår omgivning, identifierar oss med och uppfattar som självklart och otvivelaktigt behöver inte vara det för andra kulturer eller kommande generationer. Förmodligen är anledningen till att jag blev intresserad av etnocentrism och identiteters föränderlighet det faktum att jag själv har upplevt två världar, med två skilda sanningar, som ter sig som lika naturliga för de människor som lever i dessa världar. Sålunda bestämde jag mig för att undersöka den territoriella identitet¹ som vi ser som något konkret och självklart. Jag är övertygad om att den nationella identiteten är så djupt rotad i oss att vi ser nationen som en odiskutabel verklighet som alltid har existerat.

Min hypotes, i denna forskning, är att vi nu lever i en ny tidsepok som genomsyras av världslighet och globalisering, där den territoriella identiteten förändrar sin innebörd och får en annan betydelse. Den nya globala världen har frambringat förändringar i den historiska konstruktionen i vilken stat, samhälle och ekonomi inte längre ligger inom samma nationella gränser (Beck 1998:42). Allt tyder på att den gamla statsbaserade identifikationen omstruktureras genom påverkan av de nya globala samhällsprocesserna. Statens roll minskar och det är nya elitgrupper som kommer fram i rampljuset (Castells & Himanen 2002: 127-128). I nära anslutning till denna förändring har det, i mitten av 1980-talet, också uppstått en ny regional politik i Europa (Idvall 1998:119). Sålunda kan vi anta att alla ovannämnda samhälleliga och territoriella ombildningar måste ha förändrat den sociala strukturen.

För att få grepp om den nya samhällsordningens transformering bestämde jag mig för att lägga fokus på Öresundsregionen som vi i Skåne idag är en del av. Valet av min forskning baserar sig på min uppfattning att Öresundsregionen är en framträdande representant för det transnationella samarbetet och de nutida globala processerna. Frågor som jag har för avsikt att beröra är: är det möjligt att skapa en ny territoriell identifikation som inte längre baseras på staten och nationen? Hur skapas en sådan identitet? Hur förändras vår uppfattning om verkligheten?

¹ * för förklaring av begreppet se *begreppsförklaring* i bilaga 1

1.1. Syfte

Med stöd av hittillsvarande diskussion, där läsaren har blivit introducerad för de grundläggande premisserna som detta arbete ska behandla, finner jag det befogat att formulera undersökningens syfte.

Tyngdpunkten i min forskning och valet av det presenterade konceptet vilar på mitt hopp om att få en djupare förståelse av den världsliga ordningen, både den nutida men också den som var gällande i det förflutna. Jag vill sålunda förstå hur man, inom den politiska och ekonomiska eliten, försöker skapa en territoriell Öresundsregional identitet. Målsättningen med denna uppsats är att försöka urskilja och förstå den Öresundsregionala diskursiva formationen och skapandet av den nya territoriella anknytningen för människor. Jag anser således att den Öresundsregionala diskursen* är under sin begynnelsefas.

Det empiriska studiet, samt de teoretiska anknytningar som jag kommer att använda mig av, bör dock vara betydelsefulla för förståelse av andra globala fenomen i världen i dag. Syftet med forskningen är att visa på ett sammanhang mellan de Öresundsregionala diskursiva praktikerna och de större sociala och kulturella utvecklingstendenserna och strukturerna. Genom att se Öresundsregionens skapande som en produkt av den nutida världsordningen kan min forskning vara av värde i förståelse av Europeiska Unionens samarbete. Emedan Öresundregionen är en lokal transnationell region i mindre skala kan vi förhoppningsvis dessutom komma fram till hur den framtida europeiska integrationen ska fungera. Vilka svårigheter och möjligheter finns det och hur försöker man genom media konstruera verkligheten? Jag gör dock inga anspråk på att försöka ge en helhetsbild av den diskursiva formationen. I stället har jag för avsikt att i teoridelen förklara vad jag mest ska koncentrera mig på.

1.2. Frågeställning

För att på bästa möjliga sätt kunna förverkliga mitt projektmål och uppfylla det ovannämnda syftet har jag för avsikt att undersöka och få svar på följande frågeställning:

– Hur skapas Öresundsregional identitet?

För att kunna få svar på frågeställningen, på ett så heltäckande och fruktbart vis som möjligt, ska jag dock använda mig av följande delfrågor:

- Hur ser den nya territoriella diskursiva ordningen ut?

- Hur och med vilka attribut talas det i den nya regionala diskursen om att skapa en gemensam identitet?
- Vilka hypotetiska hinder i skapandet av identiteten kan Öresundsrepresentanternas talarsätt medföra?

Svaret på dessa frågor kommer att vara vägledande och bör kunna ge oss en klarare förståelse om bildandet av den Öresundsregionala identiteten i allmänhet och konstruktionen av den Europeiska Unionens identitet och den nya regionalismen* i synnerhet. Efter att jag här har beskrivit mina avsikter med uppsatsen kan det vara lämpligt att förklara vilka fenomen och idéer jag har mest koncentrerat mig på.

1.3. Avgränsning

För att uppsatsen överhuvudtaget ska ha ett sammanhang samt kritiska utgångspunkter är jag tvungen att fokusera på några infallsvinklar och därmed avgränsa mig. Jag har i min kandidatuppsats, *Istrien - en socialpsykologisk undersökning om skapandet av den regionala identiteten* (2003), skrivit om bildandet av en regional identitet genom en social interaktion människor emellan. I den här uppsatsen tänker jag däremot inrikta mig mer på maktens roll i identitetskonstruktion. Således kan min magisteruppsats betraktas som en uppföljare och ett komplement till mitt första forskningsprojekt.

Till skillnad från min tidigare undersökning där jag utgick från mikronivå, har jag för avsikt att i denna studie utgå från makronivå. Detta genom att se regionalism utifrån en större kontext. Jag väljer att fokusera mest på Foucaults teori om diskursens skapande med hjälp av makt och kunskap*. Med avsikt att nyansera Foucaults ibland överstrukturalistiska teoribruk kompletterar jag och kritiserar hans tankekonstruktioner genom att använda kritisk diskursanalytisk teori som sammanbinder och väver ihop både makro- och mikrorelationer. Jag måste dock påpeka att eftersom jag själv befinner mig i den givna diskursen kan jag inte komma fram till någon *verklighet* i den mening ontologerna* talar om. I stället ska jag försöka lyfta fram och få förståelse av den diskurs och *den skapade verklighet* som vi är en del av. I teoridelen förklarar jag mer djupgående varför jag väljer att just koncentrera mig på de valda teoretiska infallsvinklarna. Innan jag går in på detta, kan det vara väl till pass att förklara hur jag har gått tillväga under mitt arbete. Jag har av denna anledning för avsikt att i det kommande kapitlet presentera uppsatsens disposition.

1.4. Disposition

Efter den inledande presentationen av uppsatsen tänker jag i kapitel 2 gå över till att förklara det teoretiska redskapet jag kommer att använda mig av i analysen. Först presenteras Foucault-inspirerade tolkningsramar, som har varit underlaget i min senare tolkning av diskursen. Därefter ger jag en kritisk bild av Foucault genom att använda Faircloughs teori om den sociala praktiken. Denna teori bör balansera och visa på problematiken med ett realiserande av den regionala diskursiva processen. Efter detta presenterar jag teorier som handskas med attribut som makten använder för att konstruera en territoriell identitet, för att således få en starkare uppfattning om hur den föreställda gemenskapen skapas i sin helhet.

Efter presentationen av teorin övergår jag i kapitel 3 till att ge en bild av de metodologiska principer som används för materialsamlingen. Jag vill härmed poängtera att jag under hela uppsatsen betraktar språket som det viktigaste underlaget i en konstruktion av verkligheten.

I kapitel 4 är min intention att slutligen åskådliggöra och kartlägga den diskursiva formationen och den territoriella identitetens uppbyggnad samt att belysa de kritiska bitarna i den talarpraktik som används. Till sist kommer jag i kapitel 5 att sammanfatta det jag har kommit fram till samt belysa ytterligare frågor och funderingar som skulle kunna vara relevanta för fortsatta studier inom området.

I nästa avsnitt ska jag något mer djupgående ge läsaren grundläggande information om Öresundsregionen för att underlätta förståelsen av min uppsats såväl som min tolkningskedja.

1.5. Bakgrund

Öresundsregional konstruktion började med byggandet av Öresundsbro även om Öresund redan hade en lång historia som förbinder Danmark och Sverige (Berg & Löfgren 2000: 10). Tanken att bygga en bro mellan Danmark och Sverige fanns redan långt innan, men ett brobygge blev äntligen möjligt då den nya europeiska ekonomin och det nya samarbetet krävde en regional utveckling inom området (Öresund- en region blir till, 1999: 11). Många elitgrupper* blev entusiastiska och började tro på en lyckad integration inom Öresundsregionen. Samtidigt med detta kunde man höra allt fler kritiska och skeptiska röster komma till tals (Berg & Löfgren 2002:243).

För att förstå de förändringar som uppstod i politiken i samband med bronns bygge är min målsättning att undersöka den diskussion som förs inom den politiska elit som önskar skapa regionen.

Efter denna korta introduktion anser jag att det nu är lämpligt att kortfattat presentera mina teoretiska utgångspunkter.

2. Teori

Allt som berättas om något, växer från generation till generation enbart för att människor tror på det, tills det bit för bit växer *in* i tingen själva och slutligen förvandlas till *tingens egen kropp*. Det som från början var utseende, omvandlas slutligen nästan alltid till tingens *väsen* och fungerar som ett sådant. Hur dumt skulle det inte vara att tro att bara man kunde avslöja illusionens orsak och dimridåer så skulle detta vara tillräckligt för att *rasera* den värld som anses verklig, den så kallade ”verkligheten”. Vi kan bara radera genom att skapa. Men låt oss därför inte glömma att det är tillräckligt att skapa nya namn, värderingar och sannolikheter för att skapa nya ”ting”. (Fridrich Nietzsche)

Den kunskapsteoretiska och samhällliga grundsyn som utgör utgångspunkten för analysen av mitt material kallas för poststrukturalism. Dess huvudbetoning ligger i språket och dess betydelse i tolkningen av den sociala världen. Valet av teorin grundar sig på min och poststrukturalisternas kritiska syn på positivisterna som tror på att en objektiv sanning finns ”där ute”. Sociologen Mats Beronious förklarar utmärkt poststrukturalisternas antagande genom att formulera: ”Vad vi därför ser som ”verkligheten”, och vad som *för oss blir* ”verklighet” beror på det perspektiv vi intar” (Beronious 1991:28).

Filosofen Michel Foucault är grundare av denna teoribildning och jag ämnar använda mig mest av hans teoretiska utgångspunkter. Det var han som först utvecklade diskursanalys och teoretiserade diskurs (Cuff, Sharrock & Francis 1998:261). Av största relevans för valet av teori är min uppfattning att en stor del av den politiska eliten försöker konstruera Öresundsregionen artificiellt. Jag har således valt Foucault för att hans teori förklarar hur makten skapar en *verklighet* för individerna.

Eftersom Foucault inte diskuterar den territoriella identiteten tycks det onekligen vara berättigat att använda historiker såsom Benedict Anderson (1992) och Anthony D. Smith (1988), som är dagens mest omnämnda teoretiker som diskuterar uppkomsten av nationen. Det var Benedict Anderson som myntade begreppet ”den föreställda gemenskapen” då han syftade på nationernas uppkomst och på en kollektiv gemenskap mellan människor som inte behöver känna varandra (Kidd 2000:5). Det finns således en klar poäng i användandet av de nämnda teoretikerna.

I samband med den inledande presentationen av de teoretiska redskapen vill jag understryka att Foucaults överstrukturalistiska och deterministiska teoribruk måste kompletteras med teoretikern Norman Faircloughs teori, som har bildat ett nytt angreppssätt som kallas för *kritisk diskursanalys*. Min kritik mot Foucault riktas mot hans enkelriktade syn på vår verklighet. Med utgångspunkt i detta resonemang väljer jag att använda Faircloughs

teori eftersom han fullbordar Foucaults tes och överbrygger makro- mikro problematiken. Fairclough håller med Foucault om att diskursen konstruerar den sociala verkligheten. Däremot inser Fairclough att även diskursen konstrueras och förändras genom den sociala praktiken* (Fairclough 1992: 68-70).

Innan jag ger mig i kast med den analytiska delen ska jag i de följande avsnitten, mer djupgående, förklara och sammanfatta de teorier som ska utgöra grunder för min analys.

2.1. Fångar i vår tidsålder

Den redan omnämnde franske sociologen Michel Foucault grundar sin teori på idén om att våra tankar är förbundna med den tid och period vi befinner oss i (Foucault 1972: 36). Han resonerar kring detta och belyser att idéer och de fenomen som vi anser vara meningsfulla skiljer sig från epok till epok. Vi lever således, enligt Foucault, inom utsagorna* av vår egen tidsperiod. Dessa utsagor och vår verklighetsuppfattning är nära förbundna med makten och kunskapen. De elitgrupper som innehar kunskap och makt konstruerar vår verklighet. Det är de som upprättar och naturaliserar vår världsuppfattning (Foucault 1980:33). Genom att tyda Foucaults teori kan jag konstatera att de nationella gränserna och elitens uttalande om nationen och nationaliteten, som en given och otvivelaktig sanning i sig, skapade mening i människors vardag under stora delar av 1900 talet (Eriksen 1998:128). Därmed kan vi se idén om en nation som den diskurs som begripliggör vår vardag och som ger oss en bild av världen även idag. Med den förändring som har pågått under de senaste 20 åren går vi dock mot en ny tidsepok, där den politiska eliten försöker minska den nationella medvetenheten för att konstruera en mer globaliserad identifiering (Frykman 2001:87). Den kunskapsbaserade maktstyrningen är starkt förbunden med språket och de lingvistiska konstruktionerna. I nästa avsnitt ska jag närmare fokusera på dessa tankegångar.

2.2. Den diskursiva formationen

Enligt Foucault kan de utsagor vi lever i inte avskiljas från språket eftersom det är språket som förmedlar våra tankar och vår tidsålder. Teoretikern ser inte heller subjektet som något autonomt utan anser att det utvecklas inom den diskurs det befinner sig i. Ett liknande resonemang återfinns jag hos Kvale då jag försöker få grepp om Foucaults tankar:

Jaget använder inte längre språket för att uttrycka sig själv; det är snarare språket som talar genom personen. Det enskilda jaget blir medium för kulturen och dess språk (Kvale 1992:36).

Foucault lägger märke till att det finns vissa företeelser man kan tala om och vissa man inte kan tala om. De diskussionsämnen man inte kan resonera kring blir tidens absurditeter och kan inte sättas in i kontexten. Diskursen är således sättet att prata enligt

reglerna och omständigheterna i samhället. Detta regelverk förklarar det som är möjligt att säga, det som är helt omöjligt att tala om och det som anses vara falskt eller sant (Foucault 1986:26). Genom min tolkning av Foucault kommer jag fram till slutsatsen att diskursen egentligen är en given ordning i samhället som skapar mening för individerna. Diskursen är således en historiskt gällande sanning. Foucault påpekar också att det är diskurserna som skapar sina egna objekt (Foucault 1972:59). Jag finner därför tolkningen att språket själv kan forma nya aktuella verkligheter nödvändig. Genom min interpretation av teoretikern förutsätter jag att Öresundsregionen och den regionala identiteten också kan produceras genom många och upprepade uttalanden. Öresund skulle, i enlighet med detta kunna förverkligas genom den diskurs som växer fram via olika massmediala apparater. Med stöd av Benedict Andersons tes finner jag dessa massmediala apparater vara nödvändiga redskap i Öresundsidentitetens konstruktion. I nationens fall var det uppkomsten av tryckeriet som möjliggjorde formandet av den nationella känslan. Genom böcker kunde människor som inte kände varandra identifiera sig både med platsen och med andra människor som bodde på den (Anderson 1992:76). Media måste, enligt min mening, även idag vara en nödvändighet för att nå fram och påverka allmänheten i skapandet av en regional identitet.

Med stöd i hittillsvarande diskussion kan jag konstatera att det som diskursen innehåller och består av är ett begränsat antal uttalanden som kan definiera en mängd existensvillkor (Foucault 1972:133). De förklarar vår verklighet och skapar en mening. Det debatteras dagligen om globalisering som den nya världsordningen (Hettne 2003:91). I tidningar och nyheter talas det också om Öresund som någonting verkligt, gripbart och konkret (Sydsvenskan, 23 mars, 2004). Globaliseringen är under sådana förhållanden en ny rådande diskursordning inom den politiska och ekonomiska sfären. De olika utsagorna inom diskursordningen är relaterade till en viss uppfattning där också regionalism är ett tema för den globala diskursordningen (Hettne 2003: 138). Regionalism är i så fall en diskurs inom den rådande diskursen. Det som skapar Öresundsregionen är följaktligen alla de utsagor och yttranden som i massmedia sägs om regionen; alla uttalanden som beskriver och förklarar Öresund och ger ett omdöme om regionen. (Foucault 1972:48). Däremot måste jag anmärka att den slutgiltiga formationen är beroende också av den sociala praktiken människor emellan och därför behöver det inte innebära att makten har den avgörande rollen i människans meningsskapande. Också här ska det påvisas att makten ligger i händerna på människor som inte helt är de rationella handlingstyper, som Foucault ser dem som, och därför kan dessa individer skapa motsatta effekter än dem de från början önskade sig. Detta ska jag fördjupa mig mer i då jag kartlägger Faircloughs tes om den sociala praktiken.

Med den teori som jag klarlade ovan förklarade jag innebörden och det djupare förhållande som råder mellan diskurs, språk, media, makt och kunskap. I den nästkommande teoridelen tänker jag fördjupa mig i hur en territoriell identitet skapas och vilka är andra faktorer som påverkar diskursens formande. Detta ska jag försöka åstadkomma med hjälp av Fairclough.

2.3. Diskursernas kamp

Trots att jag betraktar Foucaults resonemang som ytterst relevant och fruktbart för min studie innehåller hans teser även brister som jag anser måste kompletteras. I analysdelen ska jag därför också återge en hypotetisk kritik av diskursskapande med hjälp av Faircloughs teser.

Enligt min mening framställer Foucault människan som passiv. När jag kritiskt granskar hans texter kommer jag fram till att skapandet av en regional verklighet är nödvändig och oundviklig eftersom människan enligt Foucault enbart är en reflektion av samhället. Ett liknande resonemang återfinner jag i Barkers och Galasinskis tolkning av Foucaults verk:

In his hands, an authority of discourse can appear to be external to persons and disconnected from utterances as if it were an anonymous power lurking behind us with its fingers wrapped around the puppet's strings (Barker & Galasinski 2001: 14).

Om människan emellertid enbart är en passiv mottagare skulle det i så fall inte finnas så många kamper och revolutioner i världen, där många olika diskurser kämpar mot varandra.

Fortsättningsvis konstaterar Foucault att det existerar enbart *en* given diskurs inom *en* historisk epok. Världen är emellertid mer sammansatt och mångartad, och därför måste det finnas flera olika diskurser som är gällande samtidigt och också i konflikt med varandra. Det är enligt min mening inte enbart *en* diskurs som avgör vad som är sant och vad som är falskt. Istället är det flera olika diskurser som kan påverka en individ i olika riktningar och på skilda sätt.

En av de forskare som på ett tydligt sätt teoretiserar min uppfattning och kritiskt granskar Foucaults poststrukturalistiska tes är Norman Fairclough. Fairclough är kritisk mot den överdeterministiska synen på samhället och betraktar istället diskursen inte enbart som något som är konstruerat av makten utan också som något konstruerande. Med sin teori balanserar och nyanserar han maktens roll och ger individen en större plats i historien och i diskursformationen (Fairclough 1992:64).

Det som är det centrala i Faircloughs uppfattning är att diskursen bygger på den sociala praktiken som också den skapar förändring av kunskap, makt, identiteter och sociala relationer. Genom att applicera teoretikerns teser på mitt material vill jag komma fram till vad den sociala praktiken mellan den regionala och nationella diskursen kan åstadkomma.

It is important to avoid an image of discursive change as an unilinear, top-down process: there is struggle over the structuring of texts and orders of discourse, and people may resist or appropriate changes coming from above, as well as merely go along with them (Fairclough 1992: 9).

Det perspektiv och den tolkning som jag observerar, i det ovanstående citatet och teoretikernas, är att den nyskapade EU-diskursen också kan skapa motstånd, och motståndet kan vara en diskurs i sig. Härmed kan den gamla eller epokbundna sanningen och den nya diskursen utgöra två diskurser som kan vara i konflikt med varandra. Den gamla nationella diskursen skulle således också kunna vara i strid med den nya regionala diskursen. Tänkesättet med nationen som vår konkreta grundprincip kan skapa motstånd och frambringa ett dilemma i att acceptera Öresund som en ny region, ett nytt regelverk och en ny identitet. Öresundsdiskursen och identiteten är ännu inte färdigtkonstruerade, och det betyder att de inte behöver etableras om människorna, med sin praktik och sitt handlande, inte påverkar och hjälper till i diskursskapandet. Vad händer om den nationella diskursen ändå lyckas behålla sin makt? Vad händer om antiglobaliseringen ökar? Hur blir det om främlingsfientliga och nationalistiska grupper får större spelrum? Faircloughs teori fullbordar således Foucaults.

2.4. Den regionala diskursiva kontexten

För att läsaren vidare ska kunna följa mina resonemang och förstå min analys ska jag i detta avsnitt försöka klargöra min förförståelse av konstruktionen av kontext och sammanhang inom den Öresundsregionala diskursen. Hur frambringas en mening och ordning inom nationen, regionen eller en annan territoriell anknytning? Hur formas den föreställda gemenskapen?

För Foucault sker utformandet av diskursen genom konstruerandet av tankar, idéer och begreppsbyggnader. Foucault förklarar att:

... det kan röra sig om den ordning i vilken slutledningar, successiva implikationer och övertygande resonemang följer på varandra; eller om ordningen för beskrivningar och de scheman enligt vilka de undan för undan generaliseras eller specificeras eller fördelas i det rum som de tillryggalägger (Foucault 1972:74).

I ljuset av dessa ord kan vi anta att elitgrupperna skapar diskursen genom utformande av en ny typ av mening för människor. Detta gör de med hjälp av den gamla diskursen, genom att förklara den gamla diskursen på ett nytt sätt och genom att på det sättet också skapa förändringen och övergången från den gamla till den nya diskursen (Jørgensen & Phillips 2000: 132). Detta teoretiska inslag kan även appliceras på min bild av hur den politiska eliten i Öresundsregionen skulle försöka omkonstruera vår verklighet. Enligt min förförståelse skulle då Öresundsrepresentanterna fortfarande tala i termer av nationalitet, om svenskar och danskar, men sätta dessa gamla, ännu gällande nationella begrepp, i en annan kontext.

Foucault menar att maktinnehavare utvecklar strategier för att frambringa en ny diskurs. Dessa strategier innehåller etablering av vissa teman samt olika typer av möjligheter (Foucault 1972:83). Här ska makten hitta en regelbundenhet, en historia som formar en känsla av gemenskap mellan danskar och svenskar, samt ett sammanhang som ska göra att de känner sig mer lika varandra, mer som ”Öresundare”.

2.5. Den föreställda gemenskapen

Den territoriella gemenskapen konstrueras enligt både historikerna Benedict Anderson (1992) och Antony D. Smith (1988) genom skapandet av ett gemensamt ursprung och en gemensam historia mellan folk man inte känner. Detta görs enligt historikerna med hjälp av symboler, ritualer och ömsesidiga historiska förankringar. Med andra ord formas den territoriella diskursen genom maktens representation av folkets gemensamma erfarenheter och den gemensamma historia som beskrivs genom olika berättelser, i litteratur och i media (Smith 1988: 175). I anslutning till detta resonemang tolkar jag att Öresundsregionens representanter också måste försöka betona allt det som förenar danskar och svenskar, både med hjälp av språket, historien och kulturen.

Enligt min åsikt kan dock den historiska förankringen ge upphov till exkluderingsmekanismer. Foucault är av den uppfattningen att exkluderingsprocessen definierar vem som är inne och vem som är ute i den regionala gemenskapen (Foucault 1987:25). Eftersom jag tror att den regionala diskursen konstrueras med inspirationen av det historiska nationsbyggandet kan jag anta att till följd av det ovan framförda skulle en stor grupp av människor med invandrarbakgrund exkluderas från den regionala gemenskapen. Med utgångspunkt från antagandet, att vi fortfarande infinner oss i den gamla, nationella diskursen så antar jag vidare att den politiska eliten tänker i samma banor och ser de två nationerna som homogena. I enighet med min teoretiska tankekarta exkluderas då en stor grupp av de många andra kulturer som finns inom Öresundsregionen. Denna grupp skulle genom sin sociala praxis kunna skapa en diskurs för sig. Det ter sig sålunda klart att om inte dessa människor inkluderas i processen kan både Öresundsdiskursen och globaliseringsdiskursen, enligt min mening, misslyckas. Om de ovannämnda antagandena stämmer med verkligheten skulle Faircloughs teori vara lämplig att använda även i en kritisk granskning av mitt material, eftersom den sociala praktiken av den stora delen av de mångkulturella grupperna skulle kunna påverka diskursens utveckling. Om det inte går att skapa en ny territorial verklighet för en stor grupp av människor så skapas det inte heller en ny territorial identitet och gemenskap.

2.6. Den Andre

Den andra metoden i konstruktionen av den regionala meningsfullheten är skapande av ett *vi* och *de*- förhållande. Både Zygmunt Bauman (1992) och Edward Said (2000) talar om dessa distinktioner (*vi-de*) som skapas med avseende att konstruera en innegrupp. För att konstruera ett sammanhang och en identitet ska vi med andra ord skilja oss från någon annan, en annan region eller en annan grupp. Edward Said tillägger:

Den allmänt förekommande sedvänjan att i huvudet markera ett bekant område som är *vårt* och ett obekant område bortom detta som är *deras* är ett sätt att införa geografiska skiljelinjer som kan vara fullkomligt godtyckliga. Det är så *de* blir *de* och både deras territorium och deras mentalitet beskrivs som annorlunda än *våra* (Said 2000:131).

Jag delar samma uppfattning av begreppet *den Andre* som dessa teoretiker innehar. Därför ämnar jag att i analysen undersöka användandet av begreppet *vi* i förhållande till *de*, eller *andra*, *våra*, etc. Med andra ord ska jag försöka definiera inne- och utegrupper om dessa finns.

2.7. Den sociala praktiken

Inspirerad av Fairclough har jag vidare för avsikt att ta reda på hur den politiska eliten påverkar människans handlande i skapandet av en region. Eftersom individen skapar sin tillhörighet genom olika typer av handlingsmönster bedömer jag att elitgrupperna drar nytta av denna visshet genom att informera om handlingsmöjligheter för medborgare inom Malmö-Köpenhamn område med syfte att engagera människor känslomässigt, skapa samarbete och till slut också tillhörighet. Även om makten och kunskapen, som jag tidigare har diskuterat, spelar en väsentlig roll i identitetsskapande, vilar det slutgiltiga omdömet på individer och deras engagemang, acceptans och identifiering (Fairclough 1992:68-72). Av denna anledning gäller det från maktens sida att ha en god kunskap, teknik, strategi och beredskap. Därför tror jag att det inom media talas mycket om de möjligheter som finns inom regionen, och de positiva erfarenheter som finns, samtidigt som den negativa delen av diskursen underbetonas. På det sättet hoppas man utveckla ett större samarbete och till slut också integration.

Nu när jag grundligare har presenterat mitt teoretiska redskap vill jag i det kommande avsnittet lägga fram mina metodologiska tillvägagångssätt.

3. Valet av metoden

Eftersom mitt ämne kretsar kring maktens och kunskapens betydelse för skapandet av den regionala diskursen anser jag att den lämpligaste metoden för mitt arbete borde vara den kvalitativa metoden. Det är enligt min tolkning en omöjlighet att använda en kvantitativ metod på mitt undersökningsområde eftersom jag söker en djupare förståelse av den sociala ordningen. Jag utgår därför ifrån sociologen Karin Widerbergs påstående om att den kvalitativa metoden syftar till att klargöra ett fenomenets karaktär och egenskaper (Widerberg 2002:15). Emedan min huvudteori är Foucaults tes om den diskursiva ordningen anser jag att det lämpligaste är att använda kvalitativa diskursanalytiska metoder och teorier som förnekar att "there is a real world out there" (Marsh & Stoker 2002: 154).

I de kommande avsnitt ska jag belysa de grundläggande principer som ligger bakom valet av intervjupersoner och källmaterial.

3.1. Presentation av materialet

Redan i inledningsskedet av uppsatsen hade jag bestämt mig för att göra en analys av både primär och sekundär data (2 intervjuer, ett tal, en hemsida och flertal broschyrer). Jag har strävat efter att samla mitt material från olika strukturella nivåer d.v.s. från nationell, kommunal och projektmässig (informativ) nivå. Med utgångspunkt från dessa premisser har jag bland annat beslutat att analysera ett tal av Per Unckel (nordiska Ministerrådets generalsekreterare) som han höll på en konferens i Köpenhamn den 26 mars 2004, vid vilken jag var närvarande. För att få en djupare förståelse av de politiska processerna i Öresund har jag även försökt nå Ilmar Repaluu, som är kommunalpolitiker i Malmökommun. Tyvärr har Repaluu avböjt att ställa upp på intervju av okända skäl. Det andra materialet, *Öresund Direkt*, har jag valt med anledning av att projektet är ett informationscenter som är ett av många projekt inom Öresundsregionen. Valet grundar sig på min vilja att studera och identifiera talarsättet och språket i en typisk Öresundsregional informations organisation. För att på det mest effektiva sättet försöka beskriva mitt material mer ingående ska jag nedan presentera urvalet av intervjupersoner.

3.2. Intervjuurvalet

Emedan syftet med min analys är att öka informationsvärdet och att konstruera en djupare uppfattning om Öresundsdiskursens framväxt, har jag beslutat att utföra två kvalitativa intervjuer med personer som har en stor och omfattande kunskap om regionen. I alla undersökningar är urvalssystemet en av de viktigaste delarna, eftersom det bestämmer hur undersökningen vidare ska gå till, men det är också ett avgörande fragment i analysdelen.

(Holme & Solvang 2000: 101). För den saken skall är det viktigt att göra urvalet systematiskt, med en klar och tydlig avgränsning, samtidigt som jag som forskare hela tiden måste vara medveten om den teori och det fenomen som jag undersöker (May 1997:30).

Eftersom jag anser att Öresunddiskursen fortfarande är i sin begynnelsefas tycker jag att den ännu inte kan ha haft så stor genomslagskraft hos allmänheten, och att det ännu inte har skapats någon större gemensam Öresundsregionalidentitet. Med detta i åtanke har jag bestämt mig för att avstå från att göra intervjuer med vanliga människor för att undersöka hur de har påverkats av denna nya diskursiva formering. I stället har jag valt att intervjua de individer som har större kunskap och är med i att forma den regionala identiteten.

Den ovannämnda anledningen avgjorde valet av de två personer som ingår i ett nätverksprojekt som har sitt säte i Malmö och kallas för *Öresund Direkt*. Den ena intervjupersonen är en dansk kvinna som vi kan kalla för Maria och som har bott många år i Sverige (intervju, 23 april, 2004). Den andra intervjun utfördes med en man av mig kallad Johan som är ekonom och som jobbar i Danmark (intervju 6 april, 2004). Den mest väsentliga orsaken till valet av just dessa två projektarbetare är att de har en erfarenhet av att leva i det andra landet och därmed även kan se möjliga hinder gällande Öresundsregional diskurs. De skulle enligt min tolkning kunna representera det nya globala och gränslösa systemet, de nya värderingarna samtidigt som de kan förmedla sina erfarenheter av kampen mellan både den regionala och den nationala diskursen. Den principiella grunden till valet av dessa två människor ligger i deras skilda nationella bakgrund men också för att jag ville få ett genusbaserat perspektiv, då den ena informanten är man och den andra är kvinna. Jag är medveten om att jag inte kan erhålla en genusbaserad representation eftersom jag enbart har intervjuat två personer. Trots detta hoppas jag få ett bredare informationsunderlag som uttrycker eventuella skillnader i åsikter.

De två *Öresund Direkt*- projektarbetarna jag har intervjuat försöker, enligt min mening, medvetandegöra Öresundsregionen. Detta gör de genom att ge olika typer av information om förhållandena i de två grannländerna. Samtidigt kan jag inte skilja dem från deras yrkesroll och säga att de helt är oberörda och opåverkade av det de själva skapar. De är också en del av den nyskapande diskursen.

Jag tycker att det är viktigt att genomföra intervjuer med människor inom ett Öresundprojekt eftersom de enligt min åsikt är företrädare för den nya diskursiva ordningen. Jag ville därutöver ha en primär källa. Bredare förklaringar för valet av just *Öresund Direkt* har getts i avsnittet *Källmaterialurval*. I fortsättningen kommer jag att diskutera intervjusituationerna och hur de har blivit utförda.

3.3. Intervjukulissen

Forskaren ska alltid vara medveten om att valet av miljö kan påverka resultaten och därför föreslog jag för mina intervjupersoner att vi skulle träffas i en miljö som skulle kännas mindre stressad och mer naturlig för dem (Stojanovic 1998: 18).

Jag tänkte att mina intervjupersoner skulle kunna känna sig stressade på sina arbetsplatser, och också känna mer lojalitet mot sina respektive arbetsgivare. De skulle kunna bli störda av sina arbetskolleger eller det jobb som de borde utföra. Jag ville emellertid inte påverka deras val och därför lät jag dem själva bestämma intervjumiljön. Johan tyckte att det passade bäst med ett kafé. Samtalet med Johan fungerade väl och han besvarade grundligt och ordrikt på mina frågor. Maria var däremot tvungen att stanna på kontoret. Denna situation skapade, enligt vad jag upplevde, vissa problem i intervjugenomförandet. Maria var stressad eftersom vi ofta blev avbrutna i vårt samtal. Det var antingen hennes arbetskolleger eller telefonen som ringde och störde vår diskussion. Hennes svar kändes, förmodligen på grund av det ovannämnda, ofta korta. Härnäst ska jag vidare fördjupa mig i intervjusituationen.

3.4. Intervjusituationen

Med ändamålet att få ingående kunskap och information bestämde jag mig att utgå från en halvstrukturerad intervjumetod. Intervjuguiden användes av mig huvudsakligen för att inte glömma tema och frågor som skulle ställas (se bilaga 2). Däremot lät jag intervjupersonerna själva styra samtalet, och komma med det de själva tyckte var väsentligt (Trost 1997:20) .

Vid mötet med mina intervjupersoner berättade jag lite om mig själv och mitt forskningsprojekt för att således lätta på stämningen och skapa en närmare kontakt med och tillit hos intervjupersonen i fråga (Holme & Solvang 2000:105). Jag förklarade att jag skriver om Öresundsregionens konstruktion. Jag ville inte djupare klargöra forskningsområdet för att intervjupersonerna inte skulle känna sig osäkra och misstänksamma mot mitt forskning och också för att inte påverka deras svar på mina frågor.

Det som eventuellt kunde vara problematiskt vid intervjusituationerna är det faktum att jag skulle publicera min uppsats och därför kunde mina intervjupersoner känna sig osäkra och besvärade. De visste inte på vilket sätt jag skulle använda deras ord. Journalisten Häger förklarar att de flesta politiker överväger varje uttalande de säger och det är svårt att komma nära dem (Häger 2001: 33). Även om intervjupersonerna inte krävde anonymitet bestämde jag att inte använda deras namn och jag förklarade detta för dem. På så vis hoppades jag att de skulle vara mer ordrika och öppnare under vår dialog. Jag uppfattade det som att mina intervjupersoner hela tiden höll sig till sin redan inövade berättelse om

Öresundsregionen, oberoende av vilka frågor jag ställde. Samtidigt kan jag konstatera att jag fick en bra sammansättning av information och svar på mina frågor. Enligt min mening har de sett mig som representant för allmänheten. De var kunniga på sitt område och på det sättet fick jag de relevanta primära data som jag från början sökte.

Intervjuerna skrevs ner direkt efter. Till följd av detta kunde jag snabbare och lättare förstå relevanta fakta i materialet, och förmodligen ställa ytterliggare frågor som jag kunde återkomma med (Widerberg 2002: 95).

3.5. Källmaterialurvalet

Jag har ovan argumenterat för och försökt klargöra för läsaren hur mitt urval av intervjuer ser ut samt hur det är att vara i en intervjusituation. Dessutom har jag påpekat att jag ämnar analysera Per Unckels tal som han höll på konferensen i Köpenhamn. Här nedan ska jag fortsätta med att belysa de grundprinciper som ligger bakom valet av det kompletterande material som jag har för avsikt att analysera. Det källmaterial som jag har för syfte att använda mig av i analysen är *Öresund Direkts* hemsida samt projektets broschyrer. Jag anser att *Öresund Direkt* är ett representativt och typiskt projekt som arrangeras inom regionen för att informera människor om Öresundsregionen, för att därmed skapa en mental medvetenhet om den. Organisationen är inte enbart inriktad eller fokuserad på ett bestämt område utan omfattar ett brett spektrum av allmän information om regionen. På deras hemsida finns all information som man borde känna till om regionen (från historiska fakta till arbetsmarknadssituation och nöjeslivet). Det är enligt mig en bra samling av material som krävs för förståelse av de olika sidorna av den Öresundsregionala diskursen.

Jag hoppas att det som hittills diskuterats har gett läsaren en större förståelse av de grundläggande principer som ligger bakom materialvalet. Innan jag går in på det slutliga skedet ska jag härnäst klargöra hur analysen av materialet har gått till.

3.6. Textanalys

Diskussionen kring Öresundsregionen och dess diskurs kan som sagt kompletteras med en bild av arbetsmetoden som jag tänker använda mig av.

I materialet ska jag metodologiskt försöka hitta nyckelord kring de teman jag undersöker genom att utgå från teorin, för att senare kunna sälla bort de delar som inte är väsentliga för min forskning. Reducering och systematisering av materialet, som kallas för *forskarens datareduktion*, underlättar den analytiska delen av arbetet (Stojanovic 1998:25-26).

Genom att analysera mitt material hoppas jag kunna förklara och komma fram till de bilder, symboler, metaforer och liknelser som fungerar som kännetecken för den

konstruerade verkligheten. Med den språkliga stilen representerar vi och försöker förklara vår omgivning och kartlägger vår representation av världen. Jag som forskare måste slutligen binda det som står i mitt material till ett större socialt sammanhang (Denzin 1973:266). I analysen av det material jag utgår ifrån ska jag dessutom komma med en hypotetisk granskning av Öresundsförespråkarnas retorikföring och där också poängtera eventuella hinder som finns för regionens verkliggörande. Genom att min analys består av båda dessa nivåer, den empiriska och den hypotetiska, blir mitt arbete mer mångsidigt och nyanserat.

4. Analys

Efter att jag nu har presenterat både teori och metod ska jag gå över till den viktigaste delen av arbetet, nämligen analysen. I detta kapitel ska jag försöka ge en skiss av det jag har kommit fram till, samt en mer fasetterad utläggning av skilda forskares åsikter i ämnet. Jag ska vidare under analysens gång försöka skildra den diskursiva formationen. Jag vill påpeka att jag inte önskar vara representativ i min forskning eftersom jag på grund av tidsmässig begränsning använder en ytterst liten del av allt det omfattande material som finns inom ämnet och som krävs för en djupare analys. Däremot ska jag försöka återge de framträdande tendenser som jag har upptäckt under arbetets gång.

Såsom det har framgått i teoridelen och diskussion kring materialet utgår jag i första hand från makronivå och undersöker Öresundsrepresentanternas försök att konstruera en regional identitet. Däremot kommer jag inom analysdelen även att kritiskt granska dessa elitgruppers retorikföring och komma med hypotetiska uppfattningar om hinder i konstruktionen av Öresundsregional identitet. Detta tänker jag genomföra med stöd av Faircloughs tes om den sociala praktiken. För att grundligt kunna undersöka och åskådliggöra mångsidiga aspekter av den diskursiva formationen krävs emellertid ett arbete och en materialsamling som är flerfaldigt djupare och bredare än det presenterade materialet. I det första avsnittet i analysen tänker jag reflektera över hur och med vilka attribut eliten beskriver den nya samhällsordningen. Mer precist tänker jag i den inledande fasen försöka undersöka vilken bild av verkligheten som är den gällande.

4.1. Diskursformation

4.1.1. Europeiska Unionen som diskursordning

Målet med detta avsnitt är att systematiskt studera hur den politiska verkligheten och den nya samhällsordningen förklaras i språket. Genom att analysera hur man talar om världen idag inom politiken ska jag förhoppningsvis också komma åt vad och vilka utsagor som är de gällande, och vilket som är den historiskt giltiga sanningen. Den uppmärksamme läsaren

kommer förmodligen ihåg min förförståelse där jag, med stöd av Foucaults teori, antog att EU är den nya rådande diskursordningen inom den politiska och ekonomiska sfären. Regionalism är följaktligen ett tema eller en utsaga innanför den rådande EU diskursen. Med avsikt att förstå regionalism och Öresundsregionens skapande, måste jag därför först kasta ljus på den retorik och diskussion som maktinnehavare för kring EU.

De åsikter som har framkommit i diskussionen kring världsuppfattningen tyder på att mina antagande stämmer överens med den diskursiva verkligheten och att det alltmer diskuteras och debatteras kring ett nytt världssystem. I flertal uttalanden från både Johan och Maria talar de om det europeiska samarbetet och gränsöverskridandet. Det exempel som på ett mest tydligt sätt ådagalägger detta är emellertid Per Unckels uttalande att:

Vi står inför ytterst stora förändringar i världen och i Europa. Internationaliseringen tilltar och europeiska samarbetet ökar. Gränser bryts ner och människor färdas över länder. Jag vill antyda att vi nu kan finna och se en annorlunda värld än vad vi gjorde tidigare. Inte minst är orsaken till detta en följd av att EU nu har blivit större eller är på väg att bli det.

I anslutning till det citerade kan det i viss mån antas att EU är den nya diskursen som predikar om gränslöshet och transnationell gemenskap, en gemenskap över de innan givna gränserna. Denna förändring i politikföringen kan, enligt Foucault, leda till att även subjektets uppfattningar om världen också blir annorlunda. Genom politikernas upprepande diskussion kring Europeiska Unionen, gränslöshet och internationalisering, enligt de presenterade teoretiska principerna, kan det skapas en annan slags platsidentitet. Samma bild gällande en ny identitetskonstruktion delas även av fransmannen Jean Monnet som anses vara den europeiska integrationens idégivare. Han tycker att en *Homo Europaeus* ska inneha en postnationell identitet och vara ”en förnuftsstyrd kosmopolit” (Sydsvenskan, 30 april 2004). Sociologen Jürgen Habermas stödjer denna uppfattning genom uttalandet: ”Jag ser inga strukturella hinder för att utvidga den nationella medborgerliga solidariteten och välfärdspolitiken till att omfatta en postnationell federation” (Habermas 2001:85).

Bilden vi får av tidens anda, genom den ovannämnda analysen av det undersökta materialet, är att de gamla nationella gränserna långsamt suddas ut och att det skapas en ny retorik där Europeiska Unionen och olika Europeiska regioner upptar allt tydligare plats på världskartan.

4.1.2. Den Europeiska regionen

Från denna preliminära diskussion ska jag nu gå över till att titta på regionalismen i den Europeiska Unionens och globaliseringens diskurs. För att få en klarare uppfattning av ordens betydelse citerar jag Maria, arbetsförmedlare på projektet *Öresund Direkt*, som säger om Öresundsregionen:

Det är ju en jättespännande region. Man ska vara medveten om att det är ett stort fokus och intresse från andra delar av EU mot regionen. Vi har haft besök från andra transnationella regioner och de tyckte att vi är väldigt framme.

Det är rimligt att anta att det bakom dessa ord gömmer sig en uppfattning om regionalism som en del av den Europeiska diskursen. Mitt antagande skulle då stämma väl överens med den aktuella världsbilden, nämligen att regionalism således är en diskurs inom den rådande EU-diskursen. Öresundsregionens skapande och möjliggörande av diskursen har sålunda förbindelse med det Europeiska Unionens konstruktion. För att ytterligare illustrera bilden av det ömsesidiga beroendet mellan Öresundsregionen och den Europeiska Unionen tänker jag citera ett par ord från *Öresund Direkts* broschyr:

Under de senaste åren har det gjorts en del satsningar på Öresundsmedier, tidningar, radio- och TV program som producerats genom samarbeten mellan svenska och danska redaktioner. De flesta har varit EU-finansierade projekt och de har avslutats samtidigt med projektperioden (Nytt & Nyt, November 2003).

De ovannämnda tolkningarna av händelseutvecklingen och EU som en viktig del av den regionala politiken stämmer väl överens med forskaren i Europeiska studier Jörgen Grens påstående. Han säger att den nya regionalismen i Europa uppstod i samband med uppväxlingen av det europeiska samarbetet (Gren 2002:7). Det tycks således vara fallet att regionen har ett ömsesidigt beroendeförhållande till EU.

Jag har i detta avsnitt argumenterat kring den Europeiska Unionen och globalisering som diskursordning, samt om regionalism som ett temaområde inom diskursordning. Här har jag utgått från teoretiska ansatser som poängterar att verkligheten är beroende av språket. Med utgångspunkt från ovanstående argumentation åskådliggör det sig att vår verklighetsuppfattning ser ut som om den håller på att förändras. EU-diskursen tycks handla om en gränslös och transnationell värld där också det regionala temat ingår eftersom det behövs en närmare territoriell anknytning och en föreställd gemenskap.

Trots en växande debatt och diskussion om det nya världssystemet behöver den europeiska och den regionala identifikationen inte bli verklighet om den sociala praktiken människorna emellan inte fungerar. Det är, enligt Fairclough, ändå individerna som handlar till vardags och tolkar den gällande diskursen i det dagliga livet. Motståndet mot EU och regionalism kan sålunda innebära att människan inte är passiv och determinerad utan att, som Fairclough uttrycker det, att även människan skapar sin platsidentitet genom den sociala praktiken. EU-diskursen och det transnationella samarbetet kan således också frambringa en motstridig diskurs och en starkare nationell identifiering. Detta påstående stämmer väl överens med Castells tolkning där globaliseringen konstruerar en större nationell identifiering. Människan upplever den nya diskursen som otrygg och därför återgår hon till och håller fast vid den primära världstolkningen, nämligen den nationella diskursen. För att ytterligare

illustrera bilden av ett hot mot de regionala och europeiska identiteternas skapande tänker jag citera Castells där han understryker följande:

Denna osäkerhet förstärks av den växande mångkulturen och mångkulturalismen i Europas samhällen, som utlöser rasism och främlingsfientlighet när människor hävdar sin identitet mot både övernationell statsmakt och kulturell mångfald (Castells 2000: 370)

Min poäng är att inte enbart betona det strukturalistiska perspektivet och att se eliten som verklighetskonstruktör. Därför vill jag även indikera att mina hypoteser (om den sociala praktiken som diskurskonstruktör), om de stämmer, skulle kunna utgöra ett problem i diskursskapandet. För att kunna framlägga bevis för ovannämnda hypoteser behövs det emellertid ett mer mångfaldigt material i vilken också individen får sin röst hörd.

I nästa avsnitt ska jag fortsätta i samma bana och undersöka vilken retorik politikerna ytterligare för med syfte att skapa en territoriell identitet samt vilka eventuella problem deras talarkonst kan medföra.

4.2. Den diskursiva kontexten

4.2.1. "Kära Öresundare"

Efter att ha presenterat det som kallas den nya diskursiva och världsliga ordningen och dess rätlinjigheter i meningsbygge kan det vara lämpligt att åskådliggöra de attributen och uttalanden med vilka makten försöker konstruera Öresundsdiskursen.

Av det samlade materialet framgår det att den politiska eliten, för att kunna konstruera det som Anderson kallar för den föreställda gemenskapen, försöker närma de två nationerna genom att betona ländernas likheter och gemensamma erfarenheter, av både språk, historia och kultur. Makten letar efter gemensamma rötter och symboliska betydelser som är gällande både för Sverige och Danmark, och lyfter upp dem. På Öresund Direkts hemsida finns det en portal om Öresunds gemensamma historia. Uttryck som jag hittar på hemsidan innehåller rubriker såsom "Skåne blir svenskt" och "Skåne var danskt"². Härmed vill upphovsmännen, enligt vad jag förstår, förklara att vi har en gammal historia tillsammans och att vi en gång var samma folk. Under titeln Öresundshistoria börjar man med att berätta att "svensk och dansk historia är sammanvävd under mer än 1000 år."³ Ett rimligt antagande är att Öresundsföreträdare, genom olika symboler och historiska händelser, försöker skapa en ny gemenskap. Följande citat som jag hittat på hemsidan är typiskt för detta tänkande:

Idag betraktar vi Öresund som en naturlig gräns mellan Sverige och Danmark, men så var det inte innan 1660. Tvärtom var regionen sammanbunden av just sundet.⁴

² <http://www.oresunddirekt.com/article.aspx?type=article&id=8798>, 27 april 2004

³ <http://www.oresunddirekt.com/article.aspx?type=article&id=8798>, 27 april 2004

⁴ <http://www.oresunddirekt.com/article.aspx?type=article&id=8105>, 27 april 2004

Genom att söka sig till historien och gemensamma erfarenheter antar jag att den politiska eliten vill skapa en känsla av tillhörighet, längtan och en mental närhet till grannlandet. Med utgångspunkt från de teoretiska ramarna kan vi konstatera att Öresundsforespråkare gradvis försöker konstruera en objektiv enhet som kan definieras och pekats ut.

I likhet med historien kan mitt antagande i frågan om symbolernas vikt i regionens konstruktion bekräftas av *Öresund Direkts* häfte som har regionens varumärke som tema. Här beskrivs egentligen varumärkets betydelse på samma vis som Anderson och Smith skildrar symbolens vikt i konstruktionen av den föreställda gemenskapen. Björn Olsson gästskribent i broschyren talar om vikten regionens symbol (varumärke) har och konstaterar att: ”Vi kan genom varumärket identifiera oss själva, vilken grupp vi vill tillhöra och vilka känslor vi vill uttrycka” (Nytt & Nytt, februari 2004). Bilden vi får fram gällande symbolens vikt bekräftas av etnologen Per Olof Berg. Forskaren identifierar återföreningen och förbrödring som ett återkommande tema under Öresundsbrons öppnande. Berg påpekar dessutom att uttalanden av typen ”folk förenas efter 342 år av åtskiljelse” inte var ovanliga under brons invigning (Berg 2002: 43).

Grundläggande torde man kunna hävda att i likhet med ett nationsbygge försöker man genom kultur, symboler och historia skapa en ny föreställd gemenskap. Sverige och Danmark framställs som kulturellt lika. Johan, ekonom på Öresund Direkt, understryker att ”Sverige och Danmark är två länder med liknande kulturer”. Då jag frågar honom hur Öresund Direkt försöker frambringa integration klargör han:

Det är enklare att besöka din granne då du känner honom lite bättre. Därför tycker vi att för att skapa integrationen ska man utgå från vissa saker som är lika, det kan vara kultur, sport, etc. Därför har vi på vår hemsida gjort en kulturkalender. Man ska utgå ifrån likheter och inte olikheter. Det är på det sättet man skapar möjligheten och bryter barriärer.

Bilden jag får av analysen stämmer väl överens med kulturgeografen Rickard Eks framställning. Forskaren konstaterar att: ”I den Öresundsregionala diskursen är närheten mellan de danska och de svenska kulturerna nyckelargumentet i skapandet av en Öresundsidentitet” (Ek 2003:201). Jag kan konstatera att den ovannämnda diskussionen utgör en väsentlig del av retoriken för regionsskapande. Min forskning, till skillnad från Eks, visar att även andra aspekter än de kulturella är av lika stor vikt i retorikföringen. De aspekterna tänker jag däremot presentera framöver i min uppsats.

I detta avsnitt har jag markerat att makten gärna använder sig av likheterna mellan två länder och deras gemensamma historia. Eftersom det inte går att undgå de olikheter som kan finnas mellan kulturer anser jag det därför motiverat att i nästa avsnitt undersöka på vilket sätt det resoneras kring skillnader nationerna emellan.

4.2.2. Skillnaden är styrka

Ovanstående diskussion visar hur föreställningen om ett gemensamt, både historiskt och kulturellt ursprung blir ett väsentligt argument i identitetsskapandet. Samtidigt visar materialet att elitgrupperna inte kan bortse från det faktum att det finns olikheter mellan den svenska och den danska kulturen. Den uppmärksamme läsaren kanske drar sig till minnes mitt resonemang i den teoretiska delen där jag antar att den nationella identifieringen och diskursen fortfarande är den aktuella. För att en ny identifiering sålunda ska kunna uppstå måste elitgrupperna uttrycka sig med språk från den gamla, nationella diskursen. Elitgrupperna borde enligt de teoretiska grundprinciperna i så fall diskutera i termer av den nationella diskursen som dansk-svensk samtidigt som de ger den gamla diskursen en annan innebörd. Dessa premisser stämmer väl överens med analysen av mitt samlade material. Även om Johan försöker betona likheterna mellan de två kulturerna förstår han även vikten av att tala i termer av differenserna:

Om man slår samman båda länder så blir regionen enormt stark gentemot omvärlden, istället då man tittar på var och en för sig. Två kulturer som man slår ihop, kan vara summering, om man tar det bästa från två världar.

Öresundsrepresentanterna erkänner olikheten mellan de två kulturerna men samtalar om skillnader enbart som någonting positivt som bör utnyttjas. Denna bild korresponderar väl med vad Claes Nilas (styrelseordförande i Öresund Network) säger: "Låt oss lyfta fram mångfalden! Skillnad är styrka" (Nytt & Nyt, november 2003). I första hand förs diskussionen om likheter kulturer emellan. De regionala företrädarna tycks emellertid berätta om svenskarnas och danskarnas olikheter i kulturer när de vill understryka att vi kan lära oss mycket av dem. En liknande tankegång återfinns i en av Öresund Direkt broschyrer:

Sett från ett internationellt perspektiv är Sverige och Danmark dock mycket lika i sättet att arbeta inom näringslivet. Vi lyssnar, har respekt och delegerar.- Det grundläggande tipset när man ska ta sig över bron till den andra marknaden är att man ska respektera skillnader, även om de inte är så stora (Nytt & Nyt, november 2003)

Om vi knyter den ovannämnda diskussionen till Foucaults tankar kan vi konstatera att diskursen skapas genom att olika elitgrupper språkar om vissa teman. Öresundsförespråkare använder termerna från den gamla diskursen, som är nationaliteten, och sätter dem i ett nytt sammanhang, det regionala. På det sättet försöker de gradvis framkalla en ny regional identitet hos människor. Även om jag i mitt material hittar en klar tendens till det ovannämnda resonemanget som betonar "skillnaden som styrka" så har jag i andra forskares undersökningar inte stött på samma upptäckt. Här har jag enbart snuddat vid och berört denna iakttagelse och därför anser jag att det är av ytterst stort intresse att i framtiden fortsätta undersöka detta område.

Den ovanstående argumentationen kastar ett förklarande ljus över de olika elitgruppernas makt och kunskapsöverlägsenhet. I nästa avsnitt ska jag mer gå in på mikronivå och se vilka problem och hinder den debatterade retoriken kan åstadkomma. Emellertid, för att på ett mer vetenskapligt sätt kunna dekonstruera ett territoriellt identitetsskapande i sin helhet krävs en djupare forskning och en större materialsamling.

4.2.3. Exkludering

Jag har i det förra avsnittet understrukit att makten på skilda sätt försöker närma den danska och den svenska kulturen varandra. Vi har kunnat iaktta att regionens företrädare använder de retoriska redskapen som berättar om både skillnader och likheter, kulturerna emellan, med syfte att skapa en gemenskapskänsla. I texter talas det jämt i termer av svenskar och danskar. Dessa koncept består av uppfattningar om hurdana danskar och svenskar är: ”vi lyssnar, har respekt och delegerar”. Det verkar som om danskarna och svenskarna beskrivs på ett bestämt sätt, som om dessa två kulturer är homogena och som att dessa två etniska grupper tillsammans ska skapa en gemensam region. Samtidigt är det viktigt att understryka att regionens etniska och kulturella heterogenitet gällande utomskandinaviska kulturella grupper inte omnämns en enda gång i mitt material. Den retoriska generaliseringen enhetliggör och likformar den danska och den svenska kulturen. På samma gång vill jag poängtera att det både i Danmark och i Skåne bor en stor grupp ”nysvenskar” som inte har så stark kulturell kännedom och känsla för den danska och svenska ursprungliga historien och kulturen. Dessa på sätt och vis diskursivt exkluderade grupper härstammar från andra länder som följaktligen har en annan diskursiv praktik och kultur. Det faktum att dessa grupper exkluderas från den integrerande och identitetsskapande diskursen bör, och skall enligt mig, knytas till Foucaults grundprinciper. Det som man inte diskuterar kring eller som man ser som ett problem i den gällande diskursen kallar Foucault för exkluderingsmekanism. Jag fick mina antaganden gällande exkluderingsmekanismen bekräftade när jag frågade Johan på Öresund Direkt vad görs för att integrera de andra kulturen i regionen:

Ja, det tycker jag att det är bra att du tar upp, för att vi är väldigt dåliga på det. När man tittar på muslimer exempelvis, det muslimska folket från Danmark åker ofta över till Malmö för att besöka moskén. De har ofta släkt på båda sidor. Vi har ju jättemycket att lära utav detta men vi är ju väldigt dåliga på det. Alltså vi har ju vår historia, våra referenser med den svenska historien och den danska historien och Öresundet som skiljer oss åt. Men de alla andra har ju inte det förhållandet. Jag tror att vi svenskar och danskar glömmer bort det, om hur till exempel minoriteterna i respektive landet tänker, hur de fungerar och vad vi kan lära oss av dem.

Den konkreta betydelsen av ovanstående ord är att det inte förs någon debatt eller dialog mellan invandrare och Öresundsregionens företrädare. Med Foucaults tolkningsprinciper i bagaget kan det antas att nysvenskar och nydanskar är uteslutna från den regionala diskursen.

Genom att inte tala och vända sig till dessa grupper och genom att inte inkludera dem i diskussionen blir invandrare uteslutna och exkluderade. Min tolkning kan bekräftas av forskaren Fredrik Nilssons tankesätt. Likt mig konstaterar Nilsson att invandrare inte innesluts i diskussionen kring regionens skapande genom att det inte hittas ett dugligt berättarsätt som skulle närma dessa grupper till regionstänkandet (Nilsson 2000: 201). Invandrare har enligt honom ingen anknytningspunkt som skulle kunna förbinda dem med regionen. Av denna anledning har dessa grupper svårare att relatera till regionen. Forskaren bekräftar mina konklusioner med följande ord:

One could even claim that immigrants have been made invisible, especially in the media and political discussions of the Öresund Region. In contrast, immigrants were very much visible as either a “problem” or an exotic asset at the national level, where they often were the objects of legislative measures. In this discourse, there seems to be no room for cultures other than Swedish, Scanian, or Danish (Nilsson 2000: 203).

Det ställningstagande som har presenterats i detta avsnitt leder mig till slutsatsen att tystnaden som är riktad mot invandrare skulle kunna skapa problem i integrationen av hela regionen. Genom att inte inkludera vissa grupper riskerar Öresundsförespråkare att misslyckas med skapandet av diskursen, och därmed också konstruktionen av en regionalidentitet. Eftersom elitgrupperna fortfarande är en del av den i högsta grad existerade och aktuella nationella diskursen talar de i termer av sin egen nationella och etniska identitet. Samtidigt glömmer eliten ofta att vi idag lever i en annan värld. Bara i Malmö är 33 % av befolkningen av en annan etnisk bakgrund än svensk (www.malmo.se, 20 maj, 2004). Om politikerna inte inkluderar dessa människor i sin diskurs kan hela projektet misslyckas. Dessa människor kan, enligt min mening, skapa sin egen diskurs som i längden kan leda till konflikt med den Öresundsregionala diskursen.

I nästkommande avsnittet fortsätter jag att undersöka eliternas retorikföring i identitetsskapandet med utgångspunkt i Edward Saids och Zygmunt Baumans teorier om *den Andre*.

4.2.4. *Den Andre*

I anslutning till det avsnittet där jag tar upp de gemensamma faktorerna såsom historia och kultur är det lämpligt att se vilka fler faktorer som används för att närma två nationer varandra. I ett identitetsskapande anser teoretiker som Edward Said och Zygmund Bauman att det måste finnas *Den Andre* för att kunna skapa en känsla av tillhörighet till en grupp. Vi kan således inte finnas utan *dem*, anser dessa teoretiker. Därav har jag i min forskning försökt att undersöka vem som kan ses som *den Andre* i fallet Öresundsregionen. Jag har emellertid i mitt material inte hittat några riktigt starka tendenser för *Den Andre*. I samband med detta

måste jag konstatera att en frånvaro av *Den Andre* också kan skapa ett problem för en lyckad identitetsformation. Jag har dock urskilt vissa tendenser att de svenska Öresundsförespråkare ser de nationella politikerna i Stockholm som *den Andre*. De nationella politikerna uppfattas således som ett hinder i skapandet av regionen. Maria, som jobbar på *Öresund Direkt* säger:

Det som ligger i vårt uppdrag är att synliggöra de här barriärerna till politikerna, för att det är där det måste förändras. Problemet ligger i att Stockholm är ju så långt borta. Det är här nere som man märker problemet.

Med utgångspunkt från mina tolkningsramar konstaterar jag att Maria ser problematiken i det faktum att de nationella politikerna, som finns så långt borta i Stockholm, fortfarande håller makten och ger det slutliga omdömet för Sydsveriges framtid. Således tolkar jag de nationella politikerna, som agerar i Stockholm som *Den Andre*. Mina informanter ger dem skulden till allt som inte fungerar. Samtidigt är det svårt att avskilja *dem* från *oss* eftersom politikerna i Stockholm beslutar om den regionala utvecklingen och kan därför likaledes uppfattas som *vi*. Så här fortsätter Maria för att visa hur Öresundsregionen numera är mycket mer internationellt intressant än Stockholm:

Om man tittar på Öresundsregionen så vet man att det är en av de starkaste tillväxtregionerna. Stockholm har ju fått backa på bekostnad av Öresundsregionen.

Stockholm och den nationella politiken föreställer enligt min interpretation, *den Andre* men inte på ett lika intensivt och tydligt sätt som Said och Bauman teoretiserar begreppet. I det ovannämnda citatet visar informanten att hon som representant för en diskursskapande grupp ser Öresundsregionen som center och att Stockholm allt mer förvandlas till periferi. Öresund uppfattas på flera ställen i mitt material som starkare och mer framåtskridande, medan Stockholm presenteras som ett gammalmodigt och tillbakadraget område. Genom att Öresundsregionen beskrivs i positiva termer och Stockholm i mer nedvärderande termer ser vi hur man med retoriska redskap försöker närma folket den regionala diskursen och distansera det från den nationella.

Genom att man definierar någon annan kategoriserar man samtidigt sig själv. Jag tar stöd i min hypotes och min bevisning av Fredrik Nilssons uppfattning att politikerna försöker närma Skåne och Danmark med Öresundsregionens diskurs medan Stockholm blir allt mer distanserad både fysiskt och mentalt. Han citerar en av de aktörerna i Öresundsregionen som ger stöd till mina påståenden:

We've been on the outskirts of Europe a bit. In some way we'll become actually more in the center. The place that will be the hottest area, in my opinion, is actually the Öresunds Region... Then the Stockholmers can say what they will. I think that people there are a little scared over the growth of a strong economical area... We are actually seeing companies establishing themselves down here now because of the bridge, the speed of communications, proximity to a large European market... In this regard I'm sympathetic to this development, in which the bridge is a small part (next to the European Union), but nonetheless important. Stockholm will be on the outskirts of Europe, plain and simple (Nilsson 2000:197).

Trots dessa starka ord kan jag ändå konstatera att det inte finns en tillräckligt klar och stark tendens till *den Andre* eftersom för att skapa denna region är man ändå beroende av beslut som tas i Stockholm. I så fall är *den Andre* en av oss. Jag kan av det skälet lägga märke till att avsaknad av en stark *andre* kan förorsaka problem i regionsskapande. En ”vi-känsla” kan följaktligen inte skapas om det inte existerar en ”de-känsla”. Förmodligen kan *den Andre* ses i termer av ett hinder där de nationella politikerna i Stockholm bestämmer över Öresundsregionens framtid. Samtidigt kan jag uppfatta *Den Andre*, i termer av den nationella diskursen, där den nationella diskursen uppfattas som den andre; sämre, tillbakalutade. Den regionala diskursen erfars som en väg mot Europa och den Europeiska diskursen och moderniteten.

Även om jag har kunnat iaktta en tendens till ett skapande av *den Andre* på den svenska sidan har jag inte stött på liknande tendenser på den danska delen av sundet. Eftersom jag inte har gjort djupare undersökningar av det danska Öresunds regionala politik kan jag inte heller fastställa ordens riktighet. Jag kan ändå, utifrån det material jag utgått ifrån ställa mig några hypotetiska frågor gällande min förförståelse. Vem är *Den Andre* hos danskarna? Närmar sig svenskar mer mot Danmark än danskarna mot Sverige? Dessa just nämnda retoriska frågor bör vara intressanta för vidare forskning.

I nästa stycke går jag emellertid över till att undersöka vilka ytterligare retoriska redskap som används av elitgrupperna, och vilka eventuella problem och hinder dessa kan förorsaka.

4.2.5. Möjligheter

I den tidigare behandlade teorin om den sociala praktiken och dess vikt i konstruktionen av den regionala identiteten har jag diskuterat Faircloughs kritik av Foucault. Även i de förra analysdelarna har jag kommit fram till samma konklusioner som forskaren, nämligen att den diskursiva formationen och identitetskonstruktionen också är beroende av människornas handlingar och deras förståelse av världen utanför. Med denna vetenskap försöker elitgrupperna, enligt min mening, ge människorna information om olika sorters möjligheter. Detta för att locka dem fram till andra sidan av sundet i hopp om att när de jobbar, studerar eller bor på den andra sidan, kommer de att få en större förståelse och medvetenhet om regionen och slutligen också identifikationen. Denna teoretiska tolkning synliggörs i Johans yttrande:

Vi vill framförallt lyfta fram möjligheterna till att göra någonting. Vad är det för förutsättningar och vilka möjligheter har vi? Vi går gärna ut och berättar om de positiva sakerna med att flytta, arbeta eller studera i grannlandet.

Vid de tillfällen människorna blir tvungna att samarbeta skapar de förhoppningsvis också en förståelse för varandra och större tillhörighet på båda sidor av sundet. På grund av det försöker makthavarna öka och förespråka vilka goda möjligheter som finns i Öresundsregionen. På så vis vill elitgrupperna sudda ut barriärer och skillnader och skapa en ny sorts identifiering. Maria konstaterar följande:

I takt med att många danska företag anställer så många svenskar, bryter man ner kulturskillnader så småningom. Det är inte så att man gör detta på en dag eller ett år, utan så småningom. När vi blir mer och mer Öresundsinriktade, så tror jag att då både svenska och danska chefer i företagen jobbar i båda länder, så tror jag att de kulturella skillnaderna ska röjas undan.

Därutöver vill jag knyta an diskussionen till Per Unckels uttalande där han understryker att ”det vi försöker göra är att göra det enklare för den lilla människan i det stora att leva och verka var man än väljer i hela denna fantastiska region”. Den politiska eliten försöker med andra ord visa att den gör folket en tjänst genom att bringa Öresundsregionens existens. I de flesta broschyrer från Öresund Direkt, samt på deras hemsida, hittar jag en mängd information om hur man kan flytta, bosätta sig eller studera inom Öresundsregionen. Det finns många annonser om möjligheterna att starta eget. Därtill kan det tilläggas att det även har byggts ett stort varuhus i Örestad där både de svenska och danska konsumenterna lockas köpa varor.

Till skillnad från mina informanternas positiva uttalanden gällande samarbetet kulturer emellan hittar jag forskningsresultat från flera håll som hävdar det motsatta. För att utföra ett mer mångsidigt arbete ska jag härnäst påvisa mina hypotetiska antaganden gällande den diskursiva praktiken.

Flera forskare påstår att när danskar och svenskar möts i verkligheten och socialt börjar praktisera uppstår ofta kulturkrockar dem mellan. Retoriken om möjligheterna kan således, enligt min tolkning, kollidera med den sociala praktiken människor emellan. Åtskilliga forskare urskiljer de kulturella skillnaderna som ett stort hinder i konstruktionen av en gemensam identitet. I de fall folk lockas till det andra landet kan de när de väl har bosatt sig eller börjat studera där, stöta på ett flertal svårigheter som kan uppkomma på grund av kulturella skillnader länderna emellan. En av de som har kommit fram till samma slutsats är Maria Posa som i sin magisteruppsats har skrivit om vilka problem det finns mellan dansk-svenskt samarbete i Öresundsregionen:

... den nationella identiteten tenderar att aktiveras i situationer där danska och svenska företag samarbetar. Berättelser om den ”typiske svensken” eller ”typiske dansken” är till stor del hämtade från stereotypiska bilder... det är de kulturella skillnaderna som är den främsta anledningen till att integrationen mellan danskar och svenskar inte uppstår (Posa 2001:49).

Till skillnad från Posa påstår inte jag att de kulturella skillnaderna ska omöjliggöra integrationen och skapandet av en regional identitet. Eftersom människan fortfarande lever i

och praktiserar den nationella diskursen kan däremot försöket till genomförandet av den sociala praktiken inom regionen skapa ett problem i början. Den sociala praktiken kan enligt min mening skapa både positiva och negativa verkningar människor emellan. Jag använder Faircloughs tes som stöd i detta resonemang. Teoretikern säger att den sociala praktiken och människornas perception också skapar diskursen. Om den sociala praktiken inom Öresundsregionen uppfattas av folket som negativ kan inte heller den regionala identiteten bildas. Om den å andra sidan med tiden uppfattas som positiv, har idén om den regionala identiteten en stor chans att förverkligas.

Ett annat problem som kan uppstå som följd av ”möjligheternas retorik” är, enligt teoretikerna Richard Ek och Jesper Falkheimer, att det kan skapas en regional identitet enbart hos människor som reser inom båda delar av regionen av olika skäl. Det är den retoriken är vänd mot, och det är till dem dessa möjligheter kan vara till nytta anser forskarna. Dessa människor är oftast de privilegierade som antingen är högutbildade eller de som har ekonomiska tillgångar till stöd i användande av de erbjudna möjligheterna. ”Ett projekt av eliten för eliten” kallas Öresundsregionen av Jesper Falkheimer då han på *Sydnytt* berättar om sin kommande doktorsavhandling (Sydnytt 7 maj, 2004). Inkluderingen av de privilegierade kan enligt min uppfattning leda till att en stor grupp människor exkluderas. Min tolkning stöds av Richard Ek som konkluderar att ”mest marginaliserade blir de befolkningsgrupper som varken fyller funktioner som konsumenter eller nyttoresenärer eller ingår i den kulturella gemenskapen” (Ek 2003:206). Om stora grupper medborgare exkluderas finns det ett stort problem i förverkligandet av den regionala diskursen och konstruktionen av den kollektiva identiteten. Jag anser att det finns en risk att människor som inte kan utnyttja möjligheterna som finns inom regionen inte erkänner den nya diskursen utan fortfarande praktiserar den nationella diskursen, och ser världen i dessa termer. Följaktligen kan en stor lucka mellan två världar skapas det vill säga en lucka där det inte finns en ”gemensam” föreställd gemenskap.

Den empiriska och i hög grad också teoriladdade diskussion som jag fört under hela analysdelen, leder mig till slutsatsen att den diskursiva formationen är en komplex process som inte enbart handlar om politikernas makt och kunskap. Diskursens konstruktion är i lika hög grad beroende av människans tolkning av den nyskapade diskursen: vilka handlingsmöjligheter individen har i den och om människan är för eller emot nytänkande och den nya regionala diskursen och den europeiska diskursordningen. Med dessa ord vill jag avsluta min undersökning av materialet och framförandet av mina hypotetiska premisser som förhoppningsvis har gett oss en klarare bild av både maktinnehavarnas och vanliga människors roll i skapandet av den diskursiva verkligheten. Således kan det vara lämpligt att i det följande kapitlet sammanfatta de tankar och konklusioner som har genomsyrat uppsatsen.

5. Avslutande diskussion

Läsaren har kunnat iaktta att det övergripande syftet med denna uppsats har varit att få en djupare förståelse av hur den nya regionala diskursen skapas. Vägled av de teoretiska redskapen har jag konfronterat den konstruerade verkligheten och kommit närmare den konkreta diskurskonstruktionsprocessen. Jag har fått en bättre uppfattning och förståelse för den regionala identiteten, samtidigt som det under arbetets gång har väckts ännu fler frågor än jag hade från början. De teoretiska redskapen och det empiriska materialet har möjliggjort besvarandet av huvudfrågeställningen: Hur skapas Öresundsregional identitet?

Analysen har visat att min förförståelse stämmer överens med det undersökta materialet, nämligen att mina informanter med hjälp av språket försöker skapa en ny verklighet och en ny mening för individerna. Genom att tala om en ny värld i termer av gränslöshet och transnationalism vill dessa individer forma en ny diskursordning och en föreställd gemenskap som presenteras i form av en regional identitet. Retoriken som används för att konstruera kontexten inom diskursen och därmed människans anknytning till regionen och i slutskedet också en regionalidentitet, handlar om ett försök att skapa en mental närhet mellan två nationer (den sydsvenska och den danska). Den politiska eliten använder historien och skilda symboler med avsikt att konstruera en identitet som baserar sig på Öresund och inte på Sverige eller Danmark. Samtidigt som man betonar likheter, skildras i mitt material skillnader mellan de två kulturerna som något positivt och som en tillgång för skapandet av den framtida identiteten och regionen i sig.

Min förförståelse (som stöds även av de teoretiska verktygen jag har använt) beträffande behovet av en *vi* och *de*-känsla, stämmer väl överens med det analyserade materialet. Skapandet av *den Andre* är ännu ett sätt att närma sig den danska och den sydsvenska nationen. I överensstämmelse med mitt material kan det till en vis del observeras att den politiska eliten vill skapa en relation där *den Andre* är de nationella politikerna som sitter i Stockholm.

Ett ytterligare talarkonstens hjälpmedel i identitetsskapandet som stöds av både teori och empiri, är maktinnehavarnas rekommenderanden av olika möjligheter som finns att utnyttja inom regionen. Genom att vara medveten om att den sociala praktiken människor emellan utgör en väsentlig del i konstruerandet av den kollektiva identiteten, försöker regionens förespråkare locka människor till andra delen av sundet. Regionens konstruerare hoppas att när människor interagerar med varandra ska de också snabbare skapa en gemenskapskänsla.

Inte desto mindre är det här befogat att berätta om de problem den diskuterade talarkonsten kan medföra som även kan skapa en motsatt verkan än eliten önskar från början. Den ovannämnda retoriken kan exempelvis enligt min mening lätt frambringa en exkluderingsprocess där flera grupper utestängs från den föreställda gemenskapen. Dessa grupper kan i sin tur skapa en kollektiv identitet och diskurs som är i strid och hotar den regionala diskursens existens.

Jag har kommit till den slutsatsen att inte enbart makten och dess retorik är det viktiga i regionalidentitetskonstruktion. Lika väsentlig är den sociala praktiken människor emellan. Vissa människor kan exempelvis enbart delvis acceptera den rådande diskursen. Några kan av positiva erfarenheter i det andra landet erhålla en regional medvetenhet. Andra kan stöta på olika kulturella skillnader i det andra landet som kan skapa problem och leda till att de aldrig accepterar den nya diskursen utan istället söker tröst i den gamla nationella diskursen. Således finns det många flera utgångar och slutledningar än de som elitpolitikerna skulle vilja fanns. För att sålunda få en helhetsbild av en kollektividentitetsskapande process fordras det ett mycket större forskningsprojekt, där man skulle kunna samla material både från elitgrupperna men också från det vanliga folket. Det är däremot enligt mig fortfarande för tidigt att göra intervjuer med det vanliga folket gällande Öresundsidentiteten, på grund av att den regionala diskursen är i sin begynnelsefas. Jag har ändå med mina hypotetiska ansatser försökt visa på problem och möjligheter som finns med den regionala identitetskonstruktionen.

Under min forskning har jag allt mer fått insikt i att ämnet jag undersökt också kan ses ur andra synvinklar. Jag skulle vilja fördjupa mig ytterligare i ämnet och försöka förstå det utifrån andra perspektiv. De exempel på frågeställningar och funderingar som har väckts under arbetets gång är: Vilken roll spelar ekonomin i skapande av nya världsordningar och diskurser? Hur och vad bestämmer diskursernas innehåll? Hur och beroende av vad förändras världskartans gränser? Summa summarum vill jag klargöra att denna uppsats bara utgör en liten del av den komplexa bilden. Förhoppningsvis har arbetet ändå gjort att läsaren har fått en aning klarare bild av den diskursiva processen. Jag hoppas även ha väckt intresset för en vidare läsning om ämnet i fråga.

6. Referenser

- Anderson, Benedict (1992). *Den föreställda gemenskapen - reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Barker, Chris & Galasinski, Dariusz (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis - a Dialog on Language and Identity*. London : SAGE Publications Ltd
- Bauman, Zygmunt (1992). *Att tänka sociologiskt*. Göteborg: Korpen.
- Beck, Ulrich (1998). *Vad innebär globaliseringen?* Göteborg: Bokförlaget Daidalos
- Berg, Per Olof (2002). *Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad*. Lund: Studentlitteratur
- Berg, Per Olof & Orvar, Löfgren (2000). Studying the Birth of a Transnational Region. I: *Invoking a Transnational Metropolis*. Red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Örvar Löfgren. Lund: Studentlitteratur.
- Berg, Per Olof & Löfgren, Orvar (2002). Post Festum. I: *Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad*. Red. Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen & Orvar Löfgren. Lund: Studentlitteratur.
- Beronious, Mats (1991). *Geneologi och sociologi- Nietzsche, Foucault och den sociala analysen*. Kungshult: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB
- Castells, Manuel (2000). *Informations ålder - Ekonomi, samhälle, kultur*. Udevalla: Media Print
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2002). *The Information Society and the Welfare State- the Finnish Model*. Helsinki: Oxford University Press
- Cuff, E. Sharrock, W & Francis, D. (1998). *Perspectives in Sociology*. New York: Routledge
- Denzin, Norman (1973). *Understanding Everyday Life- Toward the Reconstruction of Sociological Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul
- Ek, Richard (2003). *Öresundsregion. Bli till!* . Lund: KFS AB
- Eriksen, Thomas Hylland (1998). *Etnicitet och nationalism*. Falun: AiT Scandbook
- Eriksen, Trond Berg (1989). *Nietzsche och det moderna*. Oslo: Universitetsforlaget Tiderne Skifter
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press
- Falkheimer, Jesper (2004). *Öresundsmyt*. TV-program Sydnytt, 7 maj 2004
- Foucault, Michel. (1972). *Vetandets Arkeologi*. Lund: Arkiv förlag
- Foucault, Michel (1980). *Sexualitetens historia - viljan att veta*. Södertälje: Axlings Tryckeri AB
- Foucault, Michel (1986). *Sexualitetens historia - njutningarnas bruk*. Södertälje: Fingraf Tryckeri AB
- Foucault, Michel (1987). *Övervakning och straff- fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag
- Frykman, Jonas (2001). Motovun i tingens poesi. I: *Fönster mot Europa- platser och identiteter*. Red. Kjell Hansen & Karin Salomonsson. Lund: Studentlitteratur
- Frykman, Jonas (2004). *Homo Europaeus*. Sydsvenskan 30 april 2004
- Gertsen, Martine Cardel & Werther, Charlotte (1998). Makten i ett ord - Tegionbyggen i Skåne och Öresundsområdet under efterkrigstiden. I: *Hur en region nybildas*. Red. Skärbäck, Erik. Lund: Öresundsuniversitet
- Gren, Jörgen (2002). *Den perfekta regionen - en ny regionalism i Europa och samspelet mellan staten, regionen och den europeiska integrationen*. Lund: Studentlitteratur
- Habermas, Jürgen (2001). *Den postnationella konstellationen*. Uddevalla: Media print

- Hettne, Björn (2003). *Från Pax Romana till Pax Americana*. Angered: Elanders Graphic Systems
- Holme, Idar Magne & Solvang, (2000). *Forskningsmetodik- om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Huxley, Aldous (2003). *Du sköna nya värld*. Viborg: Nörhaven Paperback
- Häger, Björn (2001). *Intervjuteknik*. Stockholm: Liber
- Idvall, Markus (1998). *Jakten på hastigheten. I: Hur en region nybildas*. Red. Skärbäck, Erik. Lund: Öresundsuniversitet
- Jørgensen, Marianne Winther & Phillips Louise (2000). *Diskursanalys- som teori och metod*. Lund : Studentlitteratur,
- Kidd, Colin (2000). *British Identities before Nationalism – Ethnicity and Nationhood in the Atlantic World 1600-1800*. Cambridge: University Press
- Kvale, Steiner (1992). *Psychology and Postmodernism*. London: Sage
- Lozic, Ana (2003). *Istrien - en socialpsykologisk undersökning av skapande av den regionala identiteten*. En opublicerad kandidatuppsats. Lund: Sociologiska institutionen.
- Marsh, David & Stoker Gerry (2002). *Theory and Methods in Political Science*. Storbritannien: Palgrave Macmillan.
- May, Roy (1997). *Social Research - Issues, Methods and Process*. Trowbridge: Redwood Books.
- Neumann, Iver B (2003). *Mening, materialitet, makt- en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Fredrik (2000). *Insiders and Outsiders. I: Invoking a Transnational Metropolis*. Red. Per Olof Berg, Anders Linde- Laursen & Örvar Löfgren. Lund: Studentlitteratur.
- Posa, Maria (2001). *Samarbetssvårigheter mellan danskar och svenskar - inte bara fråga om kulturella skillnader*. En opublicerad kandidatuppsats. Lund: Sociologiska institutionen.
- Said, W. Edward (2000). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.
- Schütz, Alfred (2002). *Den sociala världens fenomenologi*. Udevalla: Mediaprint AB.
- Smith, D. Anthony (1988). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- *Statistik Malmö* (2004). Sidansvarig: Palsson Elisabeth www.malmo.se, 18 april 2004
- Stojanovic, Verica (1998). *Att leva sitt liv som arbetslös*. Lund: Department of Sociology.
- Svensson, Kristian (2004). *Arbetsförmedlingar samarbetar över Öresund*. Sydsvenskan 23 mars 2004.
- Trost, Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Tägil, Sven (1994). *Närhet och nätverk*. Lund: Erik Philip-Sörensens Stiftelse.
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- *Öresund- en region blir till* (1999). Rapport udarbejdet af den danske og svenske regering, maj 1999. Köpenhamn: Statens publikationer, Dan Post Grafik.

6.1. Källor:

6.1.1. Intervjuer:

- En dansk kvinna som jobbar inom Öresund Direkt i Malmö (i texten kallad Maria).
- En svensk man som jobbar inom Öresund Direkt i Köpenhamn (i texten kallad för Johan)

6.1.2. Tal:

- Per Unckels tal utförd i Köpenhamn 26, mars 2004

6.1.3. Tryckta källor:

- Öresund Network- Nytt & Nyt: *Kulturella skillnader*. November 2003
- Öresund Network- Nytt & Nyt: *Varumärken*. februari 2004

6.1.4. Otryckta källor:

- Öresund Direkts hemsida: www.oresunddirekt.com
 - <http://www.oresunddirekt.com/article.aspx?type=article&id=8798>, 27 april 2004
 - <http://www.oresunddirekt.com/article.aspx?type=article&id=8105>, 27 april 2004

7. Bilagor

7.1. Begreppsförklaring:

Diskurs: Ordet diskurs kommer från latinska ”discurrere” som betyder att springa fram och tillbaka (Gertsen & Werther 1998:182). Idag betyder diskurs ett system som innehåller utsagor som förklarar och naturaliserar vår värld (se avsnitt *Den diskursiva formationen*).

Elit: De grupper i samhälle som innehar makten och därmed också kunskapen. Den elitgrupp som jag ska koncentrera mig på i denna uppsats är förespråkare för Öresundsregionen. När jag således nämner eliten eller elitgrupperna åsyftar jag på Öresundsrepresentanterna.

Identitet: Ordet identitet kommer från det latinska ordet *idem* som betyder *den samme*. Identiteten innebär en förförståelse om oss själva, om vad vi är och hur andra ser på oss. Det finns många olika riktningar inom sociologin som behandlar och forskar kring begreppets innehåll. Identiteten handlar om tillhörighet, om vad vi har gemensamt med vissa människor och hur vi skiljer oss från andra. (Schütz 2002:239).

Makt och kunskap: I den moderna världen är utvecklingen av makt och kunskap i en så stor grad beroende av varandra att de inte kan avskiljas. Kunskap grundas på rationalitet och har som uppgift att producera maktstrukturen. Med hjälp av kunskap normaliserar makten vår värld (Cuff, Sharrock & Francis 1998: 270).

Ontologi: Läran om vad världen består av. För diskursanalytiker framstår, till skillnad skillnad från ontologerna, verkligheten inte som bestående av fakta utan världen är för dem underkastad en ständig omvandling (Neumann 2003:14).

Regionalism: Begreppet *regionalism* saknar en tydlig definition eftersom den alltid måste relateras till olika utgångspunkter och frågeställningar. Ordet *region* kommer från det latinska ordet *regio* som betyder riktning. Regionen kan således förklaras som ett geografiskt område som på något sätt har ett liknande förhållande. Människor som bor i en avgränsad landsdel kan skapa en identifikation med själva området och med människor som lever i det (Tägil 1994:7). Vi är vana vid att se stater som beslutsterritorier och innehavare av makten. Med globaliseringen som genomsyrar det nya samhället har denna uppdelning förändrats och maktförhållandena har alltmer flyttats över till lokala områden och mikro- regioner. Då jag talar om regionalism talar jag alltså om de nya processer av globaliseringen där nationen förlorar sin betydelse och där det i stället är mikroregionen som ökar i vikt internationellt.

Social praktik: Den sociala interaktionen människor emellan.

Territoriell identitet: Identifiering både med en avgränsad plats (i detta fall Öresundsregionen) och med människor som lever i den. Benedict Anderson kallar en territoriell identitet för *den föreställda gemenskapen*.

Utsaga: Ett begrepp som lingvister skulle kalla för yttrande, eller uttalande. Se vidare förklaring på sidan 8.

7.2. Intervjuguide:

Inledning:

- Presentation av mig själv och mitt arbete
- Tala om att jag tänker behålla deras anonymitet
- Fråga om jag kan spela intervjun på bandspelare

Mål

- Vad är din uppgift inom Öresundsdirekt?
- Vad har Öresundsdirekt för mål?
- Vilka planer och framtidsvisioner har ni inom Öresundsdirekt den närmaste framtiden?

Strategi

- På vilka områden har ni gjort störst framsteg?
- Hur går arbetet med integrationen till?
- Öresundsregionen är en mångkulturell region. Vilka strategier använder ni för att skapa en regional identitet hos de många etniska grupper som finns inom området?

Diskursordningen:

- Varför vill ni egentligen skapa denna region?
- Hur ser du på sundet i ett större sammanhang?

Avslutning

- Har du något mer att tillägga?

7.3. Öresund Direkts informationsblad